

Armoede en schuldhulpverlening

Wat is armoede? Die vraag wordt (inter)nationaal op verschillende manieren beantwoord. SPA hanteert als basis voor haar armoedebeleid het door het Sociaal Cultureel Planbureau gehanteerde 'niet-veel-maar-toereikend' criterium dat het basisbehoeftebudget plus kosten voor sociale participatie omvat.

Het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) berekent armoede met de lage inkomensgrens. De armoedegrens in Nederland ligt in 2021 op € 1090 voor alleenstaanden, € 1660 voor eenoudergezinnen met twee minderjarige kinderen, € 1530 voor een paar en € 2080 voor een paar met twee minderjarige kinderen. Meer dan één miljoen mensen leven in Nederland onder de armoedegrens. Dit aantal groeit ook in Sittard-Geleen.

In 2021 verscheen een rapport van de Rekenkamercommissie (RKC) dat heel kritisch was over de effectiviteit van het gemeentelijke armoede- en schuldhulpverleningsbeleid. Men schrijft: *'Opvallend is beslist dat het aandeel huishoudens dat moet rondkomen van een inkomen rondom de bijstandsnorm al jaren veel hoger is dan in vergelijkbare gemeenten en dan landelijk gemiddeld. Een aandeel dat zich beweegt rond de 10% en door de jaren heen nauwelijks kleiner wordt. Dat is ook niet de doelstelling van het beleid. Waarom niet, dat is ons niet duidelijk geworden. Opvallend is ook de constatering dat participatie en zelfs het hebben van werk niet automatisch tot afscheid van de armoede leidt.'* en *'De huidige rapportages geven weliswaar veel informatie over geleverde inspanningen en input, maar slechts weinig/geen over de effecten van het beleid.'*

De gemeente is niet in staat het lage inkomen van een deel van de inwoners te verhogen. Uitstroom uit de armoede kan daarom geen gemeentelijk doel zijn. Inwoners met een bijstandsuitkering ondersteunen op weg naar betaald werk om hen daarmee een beter financieel en sociaal perspectief te bieden wel.

Dat schreef het college on het raadsvoorstel over het armoedebeleid en het rapport van de rekenkamercommissie. Tot driemaal toe stelde SPA wethouder Schmitz (armoedebeleid) in de raad in de gelegenheid om die passage aan te passen maar zij bleef bij haar standpunt. Het raadsvoorstel werd aangenomen, SPA stemde TEGEN vanwege die zin.

Volgens SPA behoort uitstroom uit de armoede het doel van het gemeentelijke armoedebeleid te zijn. Het huidige college en de partijen GOB, CDA, GroenLinks, Stadspartij denken daar anders over: hun doel is om armoede te verlichten waarbij de focus op kinderen ligt en niet op de gezinnen waarin zij leven met gevolg dat het percentage huishoudens dat armoede kent al jaren vrijwel constant en erg hoog blijft. Dat is slecht beleid! Voor SPA is het onaanvaardbaar dat de gemeente er niet aan werkt om het aantal inwoners dat armoede kent te verlagen! We beseffen dat dit lastig is maar dat verandert niets aan onze doelstelling.

Verlichting van armoede is belangrijk maar structurele oplossingen zijn nodig. Dat is vaak niet alleen een hoger inkomen maar een ander bestedingspatroon, aanpak van schuldenproblematiek, mensen weer het positieve gevoel geven dat ook zij er toe doen en toewerken naar een bereikbaar doel. Het krijgen van werk kan een oplossing zijn maar niet iedereen is tot werken in staat (arbeidsongeschikten) en om pensioen-gerechtigde ouderen tot werken te verplichten vanwege armoede vindt SPA asociaal.

In 2019 leefden in Sittard-Geleen 9,8% van de gezinnen onder de armoedegrens terwijl maar liefst 15,6% een inkomen had minder dan 120% van het sociale minimum. De RKC geeft aan dat zo'n 4050 gezinnen (dat is circa 10%) moeten rondkomen van een inkomen op bijstandsniveau.

Laag inkomen	Sittard Geleen	Aandeel in vergelijkbare gemeenten	Nederland
2015	9,7%	8,4%	8,0%
2016	10,2%	8,9%	8,7%
2017	9,8%	8,8%	8,5%
2018	10,0%	9,0%	8,8%
2019	9,8%	8,8%	8,2%

Armoede kan allerlei oorzaken hebben. Denk aan veranderingen in je leven met grote financiële gevolgen zoals een scheiding of faillissement. Ook persoonlijke factoren zoals een chronische ziekte of een licht verstandelijke beperking, stijgende kosten voor levensonderhoud of voor zorg, werk dat te weinig betaalt om van te kunnen leven of een te groot bestedingspatroon kunnen voor armoede zorgen. Het is al lang niet meer zo dat alleen mensen met lage inkomens armoede kunnen hebben. Omgedraaid leeft niet iedereen met een laag inkomen in armoede vanwege opgebouwd spaargeld of vanwege relatief lage woonlasten.

Armoede heeft invloed op de gezondheid en leidt tot psychische en fysieke klachten. Stress, uitsluiting, laag zelfbeeld, weinig vertrouwen, slecht eten, schaamte, wantrouwen, eenzaamheid, depressie zijn vaak het gevolg. Meer medische zorg en een kortere levensduur zijn eveneens bekende gevolgen van een uitzichtloze situatie. Nu de energieprijzen zo hoog zijn verwarmen zij hun woning slechts weinig vanwege de kosten: energiearmoede.

Natuurlijk is het erg belangrijk dat kinderen niet in armoede opgroeien maar het project '*Kansen voor kinderen*' focust te zeer erop dat kinderen die in een gezin dat in armoede leeft middelen krijgen om toch mee te doen in plaats van de armoede van het gezin aan te pakken. Deze conclusie trok de RKC in 2021 ook. SPA is van mening dat het asociaal is om jonge volwassenen en ouderen die armoede kennen onvoldoende hulp te bieden en hun in feite af te schrijven. Ook zij hebben recht op ondersteuning. Elk mens telt voor SPA!

De RKC gaf aan dat de effecten van het armoedebeleid niet gemeten worden en dat dit essentieel is en dat er voor veel geformuleerde doelstellingen geldt dat er geen eenduidige relatie met de te bereiken resultaten is. SPA is het daar volledig mee eens.

Jaarlijks wordt er € 3,4 miljoen aan armoedebeleid en € 3,1 miljoen aan schuldhulpverlening besteed. Daar komen nog € 0,9 miljoen aan uitvoeringskosten en € 0,8 miljoen aan kwijtschelding van belastingen bij.

De RKC gaf aan dat het volledige budget dat in de begroting ter beschikking is gesteld voor armoedebestrijding al jaren niet volledig wordt benut. Daarnaast wordt er nog een onbekend bedrag via de Bijzonder Bijstand aan armoede en schuldhulp besteed.

SPA is daarom van mening dat enkele partijen ten onrechte roepen dat er meer geld naar armoedebestrijding moet. Wat moet gebeuren is dat het beschikbare geld ten volle benut wordt, dat het beleid gericht wordt op uitstroom uit armoede, dat de focus niet vrijwel geheel op één groep gelegd wordt maar ook andere groepen voldoende aandacht krijgen, dat de resultaten van de uitvoering op een zinvolle wijze gemeten worden, dat er concrete doelen worden gesteld. Dat zijn allemaal zaken die de RKC benoemt en waarin het armoedebeleid de afgelopen jaren faalde. Extra geld helpt niet, beter beleid wel.

Armoede onder ondernemers valt buiten het aandachtsgebied van het huidige beleid. Vooral onder ZZP-ers blijkt nationaal veel armoede te zijn. Door Corona zal de armoede bij ondernemers ongetwijfeld stijgen.

In 2020 maakte 1,9 procent van de ruim 7,8 miljoen werkenden in Nederland deel uit van een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens en liep een risico op armoede. De lage-inkomensgrens staat voor een vast koopkrachtbedrag en wordt jaarlijks gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling. Uiteindelijk gaat het erop wat een gezin te besteden heeft: de koopkracht. Ofschoon het niet tot de taken van gemeenten behoort kan de gemeente door allerlei maatregelen de koopkracht beïnvloeden. Zo is het een keuze om het percentage om in aanmerking te komen voor de Bijzondere Bijstand op 120% te stellen, dat kan ook op 110% of 125% gezet worden, dat bepaalt de raad. Maar ook maatregelen om woningen te isoleren hebben een positief effect op de koopkracht doordat de bewoners hierdoor minder geld aan verwarming kwijt zijn.

Voor SPA telt elk mens ongeacht leeftijd hetgeen inhoudt dat SPA meer aandacht wil voor gezinnen zonder kinderen. Momenteel ligt de focus te zeer op gezinnen met kinderen. Ofschoon SPA onderkent dat kinderen niet moeten opgroeien in armoede en dat daar aandacht voor nodig is vindt SPA het onterecht dat dit ten koste gaat van andere groepen in de samenleving, ook zij hebben recht op hulp. Ook de RKC wil meer aandacht voor andere groepen.

Een belangrijk punt van aandacht is dat de aanpak '*Kansen voor kinderen*' tot gevolg heeft dat kinderen met ouders die een inkomen hebben dat net boven de 120% van de bijstandsnorm ligt in praktijk minder kunnen participeren en minder materialen (bv geen nieuwe ipad) hebben dan kinderen die dat via '*Kansen voor kinderen*' wel ontvangen. SPA ontving bij herhaling signalen dat dit als zeer onrechtvaardig wordt ervaren.

Meerdere leden van SPA zijn (enkelens dagelijks) actief in de armoedebestrijding. Dat gaat van hulp bij het in kaart brengen van de financiële situatie en schuldenproblematiek (o.a. Werkplaats Financiën) tot het inzamelen en distribueren van gebruikte kleding en het wekelijks ervoor zorgen dat mensen die (zelfs) niet in aanmerking komen voor de voedselbank toch iets, of iets extra's, te eten hebben.

Niet alleen zij maar ook veel vrijwilligers zijn in Sittard-Geleen actief om de armoede te bestrijden. Velen hebben een ruimtevraag: zij zijn voortdurend op zoek naar ruimten om door hun ingezamelde zaken voor korte tijd op te slaan en van daaruit te distribueren. Nu gebeurt dat vaak bij de vrijwilligers thuis. De gemeente faciliteert deze vrijwilligers vrijwel niet. SPA vindt dat dit veel beter kan en moet.

De verleiding om in de middagpauze een snack te nemen in plaats van gezond voedsel is vaak erg groot voor pubers. Helaas komt het geregeld voor dat kinderen niets naar school mee kunnen nemen vanwege armoede. Daarom is de gedachte om te organiseren dat kinderen samen eten op school voor de hand liggend.

Daarmee rijst meteen de vraag 'Wie zal dat betalen?' De provincie betaalde in 2019 een pilot genaamd 'De Gezonde Basisschool van de Toekomst.' Resultaten wezen uit dat de kinderen een gezonder gewicht hebben en dat er minder gepest wordt. Verder onderzoek is gaande. De kosten waren circa € 4,50 per kind per dag. Uitgaande van 6600 basisschoolleerlingen die 40 weken elk 4 dagen op school eten kost dat € 4,75 miljoen. Jaarlijks wordt er nu € 3,4 miljoen aan armoedebeleid en € 3,1 miljoen aan schuldhulpverlening besteed. Daar komen nog € 0,9 miljoen aan uitvoeringskosten en € 0,8 miljoen aan kwijtschelding van belastingen bij. Ondanks dat armoede voor SPA een kernpunt van beleid vormt vindt SPA het bedrag van € 4,75 miljoen veel te hoog. Er moeten mogelijkheden zijn om zo'n bedrag gericht en beter te besteden want nu wordt ook betaald voor de kinderen van ouders die het eten tussen de middag best kunnen betalen.

SPA wil ondanks de zeer hoge kosten de resultaten van het onderzoek naar gezond eten op school afwachten en dan bekijken of er gezocht moet worden naar een efficiëntere methode om de kinderen die het echt nodig hebben van eten te voorzien.

Slechts 27% van de gemeentelijke ketenpartners vindt dat de mensen met problematische schulden voldoende in beeld zijn terwijl 44% vindt dat de armoede voldoende in beeld is.

De doelgroepen die onvoldoende in beeld zijn naar de mening van geïnterviewden, zijn bijvoorbeeld mensen in verborgen, stille armoede, mensen die zich niet willen melden uit trots of schaamte, zorgmijders, migranten, ondernemers, ZZP'ers en (werkende) mensen met een laag inkomen en dus een groot risico op armoede. Ook eenzame mensen en jongeren van 18 jaar en ouder die uitstromen vanuit de Jeugdwet worden genoemd.

Deloitte, Nibud, ING en de Universiteit Leiden constateerden in een onderzoek in 2021 dat de helft van alle Nederlandse gezinnen geldzorgen heeft. De onderzoekers definiëren financiële gezondheid als de mate waarin een persoon of huishouden in staat is op een comfortabele manier aan alle financiële verplichtingen te voldoen, plus de financiële zekerheid heeft om levensdoelen na te streven. Slechts 27% van de huishoudens is financieel gezond en bij 24% is de situatie toereikend. De overigen zijn financieel kwetsbaar of is de financiële situatie ronduit slecht. Hiermee wordt duidelijk dat een groot deel van de bevolking financiële problemen heeft of continue moet oppassen niet in problemen te geraken.

Jaar in jaar uit stijgen de kosten meer dan de pensioenen en de AOW-uitkering. Ook komen ouderen met een laag inkomen lang niet altijd in aanmerking voor extra bijdragen of uitkeringen waarvoor jongere volwassenen met hetzelfde inkomen wel in aanmerking komen. Daardoor wordt armoede voor deze groep elk jaar voelbaarder en komen ook steeds meer ouderen onder de armoedegrens. Nu wil het kabinet de AOW en het minimumloon ontkoppelen. SPA wil dat de gemeente meer oog krijgt voor de steeds verslechterende positie van AOW-ers.

Hoe eerder mensen geholpen worden wanneer zij in problemen komen, hoe beter. Wanneer mensen geldzorgen hebben moeten ze ergens naartoe kunnen om te voorkomen dat zij in een neerwaartse spiraal terecht komen. De 'Werkplaats Financiën' zou daarbij kunnen helpen. De drempel om naar zo'n organisatie toe te gaan zou verlaagd moeten worden. De gemeente zou ook allerters en proactiever kunnen worden wanneer tijdens klantcontacten vermoedens ontstaan dat geldzorgen een belangrijke rol spelen. Dat kan veel ellende voorkomen. SPA wil hierdoor proberen de instroom in armoede te verkleinen en tevens de uitstroom vergroten doordat de problematiek verkleind wordt door deze eerder te signaleren en aan te pakken.

Het Nibud geeft aan dat in Nederland 2,6 miljoen huishoudens financiële problemen hebben. Omgerekend hebben in 2021 in Sittard-Geleen van de ruim 46000 huishoudens er ruim 14500 financiële problemen. Voor SPA reden armoedebestrijding als een van de topprioriteiten van de komende raadsperiode te zien.

Van senioren zonder eigen vermogen komt de helft in financiële moeilijkheden bij een tegenslag van slechts € 400 bijvoorbeeld door een belastingaanslag of door de jaarlijkse gemeentelijke heffingen. Zij staan dan vaak rood, bezuinigen nog meer, worden zorgmijder en liggen 's nachts vaak wakker. Dit blijkt uit recent onderzoek. Een niet gering aantal senioren vanaf circa 75 jaar leeft in armoede vanwege het ontbreken van een (goed) pensioen en/of een gedeeltelijke AOW, iets wat al op jongere leeftijd ook voor veel migranten geldt. Vaak verbergt men dat door weinig sociale deelname, iets wat SPA met ons armoedebeleid wil aanpakken.

SPA is van mening dat de lokale overheid meer aandacht moet besteden aan preventie. Daarbij zal inzet van vrijwilligers noodzakelijk zijn. De gemeente moet daarom dergelijke initiatieven veel beter dan nu gebeurt

ondersteunen, onder andere met een goede huisvesting.

SPA is van mening dat het instrument 'Bijzondere bijstand' ten volle benut moet worden. Juist hiermee kan gericht hulp worden geboden aan zij die het hardst die hulp nodig hebben. Wel moet er goed gekeken worden dat de geboden hulp er niet voor zorgt dat mensen die een inkomen net boven de armoedegrens hebben in praktijk minder te besteden hebben dan mensen met een inkomen onder de armoedegrens. Dit speelt op dit moment des te meer omdat energiearmoede steeds meer gevoeld wordt, ook door mensen met een inkomen boven de armoedegrens.

SPA wil onderzoeken in hoeverre het mogelijk is om toekenning van Bijzondere Bijstand inkomensafhankelijk te maken waardoor er een glijdende schaal ontstaat en het veel minder uitmaakt of men net-wel of net-niet boven de grens zit qua inkomen. Gebleken is ook dat stapeling van tegemoetkomingen soms het doel voorbijschiet en dat is ongewenst. Mogelijk dat dat tot gevolg zal hebben dat er plafonds aan hulptoelagen gesteld moeten worden.

Aangezien mensen met lage inkomens en/of armoede het vaakst voorkomt bij mensen die in slecht geïsoleerde huizen wonen kan met isolatie van deze woningen (of de verblijfsruimten daarvan) kosteneffectief een flinke verlaging van het energiegebruik, een besparing van de uitgaven, een verhoging van het wooncomfort en een verbetering van de gezondheid worden bereikt. Daarom wil SPA juist deze woningen aanpakken en de besparingen door de isolatie deels gebruiken voor het aflossen van een revolverend fonds en deels uitkeren aan de bewoner. Vanaf het begin gaat de bewoner er financieel op vooruit maar na enkele jaren, wanneer de aflossingen aan het revolverend fonds voltooid zijn, is er structureel netto een flink financieel voordeel. SPA acht het zinloos om als gemeente een eenmalige bijdrage te geven in de energiekosten om energiearmoede tegen te gaan: er is geen enkele garantie dat de energieprijzen volgende jaren lager zijn in de koude perioden. Een structurele aanpak van de energiearmoede door isolatie van woningen helpt wel. Indien de gemeente dit jaar, omdat de prijzen nu extreem gestegen zijn, toch geld wil steken in een eenmalige bijdrage dan lijkt het SPA goed dat te doen door de extra energiekosten om te rekenen naar een percentage van de armoedegrens en dat bij te tellen bij de norm om voor Bijzonder Bijstand in aanmerking te komen. Voorbeeld: stel armoedegrens € 1090; extra energiekosten gemiddeld € 110; gecorrigeerde armoedegrens € 1200. Op deze wijze ontvangen ook inkomens die net boven de norm voor Bijzondere Bijstand zitten een bijdrage.

Primair wil SPA dat het armoedebeleid gericht wordt op uitstroom uit de armoede. SPA wil dat de effectiviteit van het armoedebeleid beter gemonitord wordt zodat duidelijk wordt wat werkt en wat niet werkt en waar de grootste problemen zitten. SPA wil de armoede beter in beeld brengen zodat meer mensen bereikt en geholpen kunnen worden.

Dat het college op 16 december 2021, slechts één maand nadat wethouder Schmitz was opgestapt, op vragen van SPA aangaf dat het beleid gewijzigd was en dat uitstroom uit armoede nu wel het doel wordt betekent dat het beleid van wethouder Schmitz genadeloos werd neergesabeld. Wrang is het dat dit niet eerder gebeurde want dat moet men ook eerder hebben gezien en slechts vanwege het in stand houden van de coalitie hebben geaccepteerd. Ook de coalitiepartijen bleken ineens achter het nieuwe doel van het beleid te staan. Erg vreemd of eigenlijk ook niet want zij steunen wat-dan-ook van het college. Ondanks dat het college aangaf dat uitstroom het nieuwe beleidsdoel werd weigerde men om dat ook in het beleidsplan armoede en schuldhelpverlening op te nemen. SPA hoopt dat het niet alleen bij mooie woorden blijft vlak voor de verkiezingen maar dat het ook als beleid wordt vastgelegd en vooral dat het wordt uitgevoerd.